

افتخاری برای کشور ایران در حفاظت از کرکسها و پرندگان شکاری

در سالهای اخیر با توجه به مسمومیت های مختلف، تخریب زیستگاه، صید وزنده گیری، قاچاق، بیماری ها و سایر عوامل، جمعیت پرندگان شکاری به صورت قابل توجهی کاهش یافته است و متأسفانه در خصوص برخی گونه ها نظیر کرکس ها این کاهش جمعیت بسیار چشمگیرتر بوده و برای مثال جمعیت جهانی کرکس مصری با کاهش ۸۰ درصدی مواجه شده است که این امر متخصصان و فعالین حفاظت از پرندگان را بر آن داشته تا ضمن بررسی عوامل کاهش جمعیت و آسیب شناسی خطر، برنامه ریزی لازم جهت نجات این گونه ها ی ارزشمند از گرداب انقراض را به طور جدی دنبال کنند. به منظور دستیابی به این هدف یک تفاهمنامه تخصصی در مورد حفاظت از پرندگان شکاری (Raptors MoU) در زیرمجموعه کنوانسیون حفاظت از گونه های مهاجر (CMS) شکل گرفته است و دیگر مراجع جهانی چون IUCN نیز به پرندگان شکاری از جمله کرکسها اهتمام ویژه دارند.

سازمان حفاظت محیط زیست کشور ایران نیز با توجه به اهمیت موضوع، طی سالهای اخیر فعالیت هایی برای حفاظت از پرندگان شکاری و خصوصاً کرکسها به انجام رسانده است که در متن زیر نمونه موفقی از آن شرح داده می شود.

گام نخست : قشم - زمستان ۱۳۹۳ (امضای تفاهم نامه حفاظت از پرندگان شکاری)

در اسفند ماه سال ۱۳۹۳ دفتر حیات وحش سازمان حفاظت محیط زیست در چارچوب همکاری های مشترک با کنوانسیون گونه های مهاجر (CMS)، نسبت به برگزاری کارگاه آموزشی حفاظت از پرندگان شکاری و همچنین امضای تفاهم نامه ی مشترک میان کشور جمهوری اسلامی ایران و کارگروه حفاظت از پرندگان شکاری (Raptors MoU) آن کنوانسیون، که با حضور مسئولان کشوری و بین المللی تشکیل شد، اقدام نمود. با امضای این تفاهم نامه کشورمان به عنوان پنجاه و یکمین عضو به این معاهده پیوست و فصلی جدید در این خصوص ایجاد شد. تبادل اطلاعات در کنار همسویی با جامعه بین المللی درباره حفاظت از پرندگان شکاری از جمله دستاوردهای این نشست بود.

جولای ۲۰۱۵ (صوفیه بلغارستان)

چند ماه پس از امضای تفاهم نامه جمعی از متخصصان و صاحب نظران دولتی و غیر دولتی در صوفیه بلغارستان گردهم آمدند تا ضمن بررسی وضعیت گونه کرکس مصری به تدوین برنامه حفاظت جهانی از این گونه اقدام نمایند. در این نشست چند روزه نمایندگان کشور جمهوری اسلامی ایران نیز حضور داشتند که به همراه دیگر شرکت کنندگان ضمن مشارکت در تدوین برنامه عمل، به بحث و تبادل نظر پیرامون تهدیدها و چالش های پیش روی این گونه و دیگر گونه های مشابه پرداختند.

از مهم ترین موارد مطرح شده در این نشست، اعلام خطر استفاده دامپزشکی از داروی دیکلوفناک و مشتقات آن به عنوان تهدیدی جدی برای کلیه پرندگان شکاری خصوصاً پرندگان شکاری لاشه خوار و کرکس ها بود و لزوم ایجاد محدودیت در مصرف داروی مذکور در صنعت دامپروری و دامپزشکی یکی از موارد تبادل نظر متخصصان بود.

دیکلوفناک و مشتقات آن از داروهای خطرناک برای پرندگان شکاری و خصوصاً کرکسها میباشد که گونه ای که با تغذیه لاشه خوارانی چون کرکسها از لاشه های آلوده به این دارو تلفات بسیار بالایی را سبب شده است بطور مثال با توجه به فرهنگ مردم هندوستان در خصوص جایگاه مقدس دام های اهلی خصوصاً گاو و اینکه گاوها اغلب در این کشور کشتار نشده و به مرگ طبیعی و در سنین بالا تلف می گردند و لاشه ی آنها به عنوان یکی از منابع مهم غذایی برای کرکس ها به شمار می آید، استفاده از داروهای ضد درد و ضد التهاب نظیر دیکلوفناک و هم خانواده های آن جهت کاهش درد و رنج ناشی از کهولت سن در گاوها بسیار شایع است و این امر موجب بروز تلفات بالا در میان کرکس ها در سال های اخیر گردیده است. این مهم در کشورهایی که از سیستم مدیریت پسماند و امحای لاشه چندان مناسبی برخوردار نیستند نیز بشدت رایج است و این کشورها در معرض خطر جدی تلفات بالای پرندگان شکاری قرار میدهد.

لازم به توضیح است دیکلوفناک و آسیکلوفناک که در گروه داروهای ضدالتهاب غیر استروئیدی (NSAIDs) طبقه بندی می گردند، اثرات مخربی بر روی سلولهای اپیتلیال توبول های کلیه اغلب پرندگان شکاری و خصوصاً کرکس ها ایجاد نموده که این ضایعات در ادامه منجر به بالارفتن سطح اسید اوریک در خون و بدنبال آن رسوب کریستال های اسید اوریک بر روی سایر اندام های حیاتی نظیر طحال، کبد و قلب می گردند. سایر داروهای این دسته (NSAIDs) نظیر کتوپروفن و همچنین فلونکسین نیز این تاثیرات مخرب را ایجاد می نمایند ولی اثر

دیکلوفناک بر مسمومیت کلیوی کرکس ها بیش از سایر داروهای قرارگرفته در این گروه مشهود می باشد. کمترین مسمومیت نیز متعلق است به داروی ملوکسیکام که پیشنهاد جایگزینی آن با سایر داروهای ضدالتهاب غیراستروئیدی که نام آنها در بالا ذکر شد، توصیه می گردد.

تیر ماه ۱۳۹۴ (تهران)

پس از بازگشت متخصصین دولتی و غیر دولتی از نشست بلغارستان رایزنی ها در خصوص بررسی امکان ممنوعیت مصرف دیکلوفناک صورت پذیرفت و پیشنهاد ایجاد محدودیت برای مصرف دامپزشکی آن مورد بحث و بررسی قرار گرفت. همچنین با همکاری نزدیک بخش دولتی و غیر دولتی، مجموعه کاملی از مستندات و نتایج درمورد تحقیقات انجام شده در دفتر حیات وحش سازمان مورد بررسی قرار گرفت و سرانجام در کمتر از چند ماه پس از مذاکرات انجام شده و مکاتبات و پیگیری های مستمر بعمل آمده از جانب دفتر حیات وحش سازمان حفاظت محیط زیست با سازمان دامپزشکی کل کشور، نهایتاً کشور ایران موضع خویش را در مورد استفاده دامپزشکی از داروی دیکلوفناک اعلام نمود که سبب حیرت و تحسین جوامع بین المللی و ایجاد جایگاه رفیعی در بحث حفاظت از پرندگان شکاری برای کشور شد. بسیاری از مراجع جهانی از جمله بردلایف (birdlife) از بزرگترین جوامع پرنده شناسی جهان، تصمیم و جسارت مقامات سازمان حفاظت از محیط زیست ایران را ستودند و بسیاری از آن به عنوان الگویی مناسب حتی برای کشورهای اروپایی یاد کردند. برخی مراجع، این خبر از کشور ایران را در لیست برترین خبرهای سال نو میلادی خویش قرار دادند و برخی دیگر با تشکر از سازمان حفاظت محیط زیست به تحسین اتخاذ این تصمیم پرداختند. برخی نیز با اشاره به همراهی دستگاههای دولتی و بخش غیر دولتی کشور ایران، توجه سازمان حفاظت محیط زیست ایران به مسئله را مورد تایید و تحسین قرار دادند.

نوامبر ۲۰۱۶ (بمبئی هندوستان)

نشست بمبئی با موضوع تدوین برنامه عمل جهانی کرکس ها با تکیه بر بخش آسیا شکل گرفت که در این نشست نیز نمایندگان کشور جمهوری اسلامی ایران حضور یافته و در خصوص دستاوردها، فعالیت ها، تهدیدات و مسایل مربوطه به بحث و تبادل نظر پرداختند. با توجه به واکنش کشور ایران در مورد دیکلوفناک و توجه سازمان متولی حفاظت از حیات وحش کشور به این مهم، بارها در طی نشست اخیر، دیدگاه کشور ایران مورد تحسین و قدردانی قرار گرفت و از کشور ایران به عنوان پیشگامی در این مسیر یاد شد. لازم به ذکر است هرچند داروی دیکلوفناک به عنوان داروی رایج و مورد تایید سازمان دامپزشکی کشور نبوده و نیست اما اهتمام کشور ایران در خصوص توجه به اهمیت موضوع ایجاد محدودیت و همچنین استفاده دامپزشکی این دارو، بحدی است که بارها در نشست بمبئی، دیگر کشورهای عاری از مصرف را به همراهی با ایران در این راه دعوت نمودند.

در خاتمه از سازمان دامپزشکی کشور و همچنین گروه پرنده شناسی و پرنده نگری طرلان بواسطه همراهی و همکاری با سازمان حفاظت محیط زیست و پیگیری های انجام گرفته در جهت پیشبرد این هدف قدردانی می گردد.

لینک های مربوط به خبر اخیر:

<http://www.doe.ir/portal/home/?news/140762/318705/492866/Iran-Bans-Veterinary-Diclofenac-for-Livestock->

<http://vulturesnews.blogspot.com/>

<http://www.birdlife.org/middle-east/news/veterinary-diclofenac-now-completely-banned-iran-0>

<http://www.cms.int/raptors/en/news/nations-list-12-vulture-species-tackle-population-decline-africa>

<http://markavery.info/2015/10/29/guest-blog-update-african-european-vultures-chris-bowden/>

http://unepineurope.org/index.php?option=com_content&view=article&id=412:18-more-raptor-species-listed&catid=99:unep-on-the-ground

<http://www.nation.co.ke/newsplex/threatened-Africa-vultures/2718262-2936260-d5cufzr/index.html>

<http://www.scoop.it/t/la-revue-de-web-du-centre-ornithologique-ile-de-france/p/4053855336/2015/10/21/veterinary-diclofenac-now-completely-banned-in-iran>

<http://www.rspb.org.uk/community/ourwork/b/martinharper/archive/2015/12/18/12-days-of-christmas-12-conservation-highlights-of-2015.aspx>

<http://focusingonwildlife.com/news/tag/diclofenac/>

<http://www.birding.uk.com/forum/international-bird-news/61991-veterinary-diclofenac-now-completely-banned-iran.html>

<https://dearkitty1.wordpress.com/2015/10/19/good-vulture-news-from-iran/>

<http://www.rdsconservation.com/about-me/>

<http://www.conservationindia.org/?s=diclofenac>

<https://twitter.com/birdlifeeurope/status/656097537946972160>

http://www.bearder.eu/save_our_vultures_and_eagles